

В данной статье проводится исследование нормативно - правовых разногласий, возникающих в процессе обеспечения раздельного содержания лиц, в отношении которых избрана мера пресечения содержание под стражей в следственном изоляторе. Кроме этого, акцентировано внимание на правилах распределения для дальнейшего отбывания осужденными наказания в виде ограничения и лишения свободы с учетом требований их раздельного содержания.

Ключевые слова: Раздельное содержание, ограничения и лишения свободы, заключения, содержания под стражей, исправительная и воспитательная колония, исправительный центр, преступления небольшой тяжести, тяжкое и особо тяжкое преступление.

Hutsulyak M.Y., Ivashko I.P. Separate keeping of imprisoned and convicted persons as one of the directions for realization of principle of differentiation and individualization in execution of punishment

This article deals with the research of the legal collisions arising during the ensuring of separate keeping of persons being under judicial examination at the investigatory insulator. In addition, the special attention is being emphasized on the rules of further serving the sentence by the convicts in the form of confinement and imprisonment according to the demands of their separate keeping.

Keywords: separate keeping, confinement and imprisonment, being under arrest, correctional and educational colony, correctional center, crime of little gravity, grave and particularly grave crime.

Ковальов С.І.

МАЛОЗНАЧНІСТЬ ДІЯННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНА ШКОДА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ

УДК 343.232

Актуальність теми дослідження. Прийняття у 2001 році нового Кримінального кодексу України докорінно змінило стереотипні уявлення суспільства про кримінальне право виключно як про галузь, основною та єдиною функцією якої є каральна. Головним чином такі кардинальні перетворення обумовлені максимальним використанням нормативної концентрації принципу гуманізму.

Так, у порівнянні з КК України 1960 року, у КК України від 5 квітня 2001 року кількість обставин, що виключають злочинність діяння, збільшено з трьох до семи, розширено систему покарань,

яка дозволяє повніше враховувати конкретні обставини справи та призначати справедливе, необхідне і достатнє покарання, виключено поняття особливо небезпечного рецидивіста, скасовано смертну кару і т. д. Наведені законодавчі новели, з поміж іншого, спрямовані на демократизацію та гуманізацію суспільних відносин, в тому числі й кримінально-правових.

Разом з тим, у чинному законі про кримінальну відповідальність чітко простежується наступність кримінального права. З-поміж багатьох елементів, які притаманні як КК України 1960 року, так і Кодексу 2001 року, на особливу увагу заслуговує положення про малозначність діяння, оскільки саме воно визначає випадки, коли діяння, яке за об'єктивними та суб'єктивними ознаками цілком відповідає конкретному складу злочину, передбаченому Особливою частиною КК, не вважається злочинним, тобто суперечить принципу невідворотності кримінальної відповідальності.

Аналіз досліджень проблеми. Дослідженням проблематики визначення змісту та ознак малозначного діяння, займались у своїх працях такі науковці, як М.Й. Коржанський, Л.М. Кривоченко, П.С. Матишевський, А.О. Пінаєв, І.К. Туркевич, М.І. Хавронюк, М.І. Мельник, В.К. Грищук, В.О. Навроцький, П.Л. Фріс, Б.О. Кирись тощо.

Постановка мети. Підвищений інтерес викликаний не стільки законодавчим формулюванням наведеної кримінально-правової норми, скільки питанням її практичного застосування в діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Аналіз матеріалів, на підставі яких закриті кримінальні провадження з посиланням на положення про малозначність діяння, свідчить про наявність значної кількості дискусійних, а то й проблемних питань.

Виклад основного матеріалу. Поняття малозначності діяння не є новим для вітчизняного кримінального права. Витоки формування цієї дефініції сягають своїм корінням ще у часи древньоруської державності. Уже в той період положення про малозначність діяння, в його сучасному розумінні, мало нормативне закріплення у Судебнику короля Казимира (1468 р.), Першому

Литовському статуті (1529 р.), Другому Литовському статуті (1566 р.), пам'ятці козацького права – «Права, за якими судиться Малоросійський народ» (1743 р.).

Традицію застосування норми про малозначність діяння було підтримано і в радянську епоху (починаючи з 1924 року). Наближене до сучасного, законодавче формулювання норма про малозначність діяння отримала вже у КК України 1960 р., ч. 2 ст. 7 якого встановлювала, що не є злочином дія або бездіяльність, що хоч формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого кримінальним законом, але через малозначність не являє суспільної небезпеки[8, с.44].

Аналогічний концептуальний підхід законодавець використав і при конструюванні норми про малозначність діяння у КК України від 2001 року. Ч. 2 ст. 11 чинного КК України визначає: «Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі[6,с.46].

Даючи інтерпретацію наведеному положенню, доцільно вказати на його логічно завершений, лаконічний та універсальний характер. Досконалість законодавчої техніки, рівень розвитку науки кримінального права відіграють надзвичайно велику роль при забезпеченні максимально ефективного впливу кримінально-правових норм на суспільні відносини. Однак, поряд із вказаним вище, не менш важливе значення має знання, правильне розуміння та застосування норм кримінального закону.

Яскравим підтвердженням останнього являються численні помилки, яких допускають посадові особи правоохоронних, судового розслідування, прокуратури, та навіть, суду при застосуванні інституту малозначності діяння. Більшість учених, які звертались до питання про малозначність діяння, обмежувались буквальним тлумаченням вказаної дефініції, формально підходили до виокремлення істотних ознак, та специфічних рис.

Проблемними все ще залишаються моменти, які стосуються відмежування малозначності діяння, яке виключає його злочинність, та відсутності в діях особи складу злочину як обставини, що виключає відкриття чи проведення кримінального провадження загалом.

Відповідь на поставлені питання, видається, не можна отримати без розгляду, хоча б і в найбільш загальних рисах, ознак малозначного діяння. Автори науково-практичного коментаря Кримінального кодексу України виділяють наступні ознаки, наявність яких дає підстави для визнання діяння малозначним:

1) наявність у вчиненому діянні ознак діяння, передбаченого КК, тобто всіх тих юридичних об'єктивних і суб'єктивних ознак, що у відповідній статті Особливої частини КК характеризують певний злочин;

2) вчинене діяння лише формально містить у собі ознаки діяння, передбаченого в КК: внаслідок всіх конкретних обставин воно не відповідає тій суспільній небезпечності, яка є типовою для певного злочину;

3) малозначне діяння не повинно бути суб'єктивно спрямоване на заподіяння істотної шкоди[5, с. 36]. Аналогічної позиції дотримуються й інші науковці.

Практика застосування ч. 2 ст. 11 КК України свідчить про наявність значної кількості ситуацій, в яких здійснюється неправильне тлумачення букви закону. Так, досить часто зустрічаються випадки, коли кримінальне провадження закривається на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення[4] та одночасно на підставі ч. 2 ст. 11 КК України при фактичній наявності складу злочину (наприклад, при умисному знищенні чи пошкодженні чужого майна, якщо заподіяна шкода є значно меншою від «великих розмірів» - ч. 1 ст. 194 КК).

Такий підхід є алогічним, оскільки наведені підстави для відмови у порушенні кримінальної справи – діаметрально протилежні, тобто застосування однієї із них виключає застосування іншої. І хоча в даному випадку наведені помилки не мають прин-

ципового значення для учасників кримінального процесу (стосовно яких вирішується питання відкриття кримінального провадження, оскільки провадження при визнанні діяння малозначним підлягає закриттю на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 чинного Кримінального процесуального кодексу України за відсутністю події кримінального правопорушення[4]. Такий висновок впливає із самого законодавчого положення – «не є злочином дія або бездіяльність ...»), сам факт їх наявності насторожує. Необхідно розуміти, що діяння, яке в конкретних умовах визнане малозначним, містить склад злочину, а тому за інших обставин його закономірним наслідком є настання кримінальної відповідальності.

П. Л. Фріс зазначає, що «ні в кого реально «не підніметься рука» притягнути особу, яка вчинила таке діяння, до кримінальної відповідальності у зв'язку з практично відсутньою суспільною небезпекою»[8, с. 44]. Саме низький ступінь суспільної небезпеки (як наслідок – відсутність істотної шкоди чи реальної загрози її спричинення), у даному випадку, – єдина підстава для невизнання діяння злочинним. Закономірно, що правильне вирішення питання щодо можливості застосування норми про малозначність діяння в значній мірі визначає подальшу долю людини.

Тому, з метою підвищення ступеня вірогідності істинності правозастосовної діяльності в контексті визнання окремих вчинків малозначними, доцільним видається виокремлення діяння, які малозначними визнаватись не можуть за будь-яких обставин. Так, такими слід вважати:

1) діяння, які взагалі не містять складу конкретного злочину чи визнаються незлочинними в силу закону;

2) діяння, які характеризуються майновою чи фізичною шкодою, а її істотність визначена безпосередньо в законі через вказівку на певну кількість неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тяжкість тілесних ушкоджень(до прикладу ст.ст.121,122, 185, 194 КК України тощо) [5,с. 257].

Яскравим прикладом тут виступає простий склад такого злочину, як крадіжка. Якщо майно викрадено на суму, яка не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, має міс-

це адміністративне правопорушення, передбачене ст. 51 КУпАП – «Дрібна крадіжка»[2]. Ступінь суспільної небезпеки в даному випадку, видається, законодавець має змогу враховувати в повній мірі уже на законодавчому рівні шляхом підвищення чи зниження межі, яка відокремлює злочин від адміністративного проступку.

Однак вказівка у примітках до статей особливої частини КК України з урахуванням визначеної кількості неоподатковуваних доходів громадян (наприклад статті 185-187, 194, 364, 365 КК України), на нашу думку, є неправильною, адже реально враховується при підрахунку не 17 гривень, а податкова соціальна пільга, яка становить 50% прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

З моменту прийняття Закону України від 16.01.2014 р. «Про Державний бюджет України на 2014 рік» № 719-VII., стаття 7 закріпила прожитковий мінімум для працездатних осіб у сумі 1218 грн., відповідно соціальна пільга дорівнює – 609 грн. З 01.01.2015 р. сума податкової соціальної пільги буде становити 100% прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Згідно з приміткою до статті 51 КУпАП – викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян[2]. Таким чином для відкриття кримінального провадження за ч. 1 ст.185 КК України сума викраденого майна повинна становити більше 121 грн. 80 коп.

Вимога щодо підрахунку суми чи розмірів заподіяної шкоди впливає з ч. 5. п. 1 розділ XIX. Прикінцевих положень Податкового кодексу України від 02.10.2012 р. в якому вказано, що якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року[7].

Парадоксальний вигляд мала б ситуація, коли особа звільняється від кримінальної відповідальності по малозначності діяння (без можливості притягнення в подальшому до адміністративної відповідальності, оскільки законодавством таку можливість не передбачено, тобто до юридичної відповідальності особа взагалі не притягається), хоча в її діях, де-факто, вбачаються ознаки злочину, а особа, яка вчинила суміжне адміністративне правопорушення із заподіянням значно меншої шкоди, піддається заходам адміністративного стягнення;

3) усі злочини з необережною формою вини, за винятком діянь, які стосуються порушення певних правил, наслідки яких не є конструктивною ознакою складу злочину (наприклад, ст. 333 КК)[6, с.52];

4) діяння, які не лише об'єктивно, але й суб'єктивно за ступенем суспільної небезпеки у кримінально-правовому плані є незначними. Готування до злочину чи замах на злочин, який відноситься до категорії тяжких (поза змістом ст. 12 КК), не можуть визнаватись малозначними навіть у тому випадку, коли вони об'єктивно не спричинили ніякої шкоди;

5) діяння, вчиненні у співучасті, якщо хоча б щодо одного із співучасників положення про малозначність не застосовується;

6) діяння, вчинені за обставин, що виключають їх злочинність (необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність тощо.);

7) діяння, які передбачені статтею 477 глави 36 чинного Кримінального процесуального кодексу України (поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, перелік яких значно збільшився у порівнянні з КПК України 1960 року7) діяння, які передбачені статтею 477 глави 36 чинного Кримінального процесуального кодексу України (поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, перелік яких значно збільшився у порівнянні з КПК України 1960 року), а саме:

У п. 1 ч. 1 статті 477 КПК України (Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення) зазначається:

Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокуро-

ром лише на підставі заяви потерпілого щодо 41 складів кримінальних правопорушень.

Пункт 2 ст. ч.1 ст. 477 закріплює вичерпний перелік 12 складів злочину кримінальні провадження по яких може бути розпочате на підставі заяви потерпілого, якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого.

Окрім цього п. 3 вищезазначеної статті 8 складів злочину у випадку, якщо такі правопорушення вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого[4].

Послідовність розміщення розділів Особливої частини Кримінального кодексу України відображає значущість для суспільства родових об'єктів, які ними охороняються. За таким же принципом повинно вирішуватись питання про застосування до конкретного діяння положення про малозначність. Інакше, жорсткіші вимоги по застосуванню ч. 2 ст. 11 КК ставляться до діянь, що посягають на основи національної безпеки, життя та здоров'я, волю, честь та гідність інших людей і т. д. На практиці, як правило, малозначними визнаються діяння, що містять ознаки злочинів невеликої та середньої тяжкості. Однак, дискреційні повноваження суду не виключають можливості визнання малозначним тяжкого, а то й особливо тяжкого злочину.

Останнім часом з усе більшою інтенсивністю розвивається система кримінальної юстиції України, диференціюються пріоритети. Так, однією із важливих змін у сфері кримінального права, яка передбачена у розробленому Національною комісією проєкті Концепції державної політики у сфері кримінальної юстиції, є запровадження інституту кримінального проступку. Заплановано, що кримінальний проступок і злочин в майбутньому стануть різновидами кримінального правопорушення.

Джерелами формування конкретних складів кримінальних проступків стануть адміністративні правопорушення, що завдають шкоди виключно поза сферою державного управління (на-

приклад, ст. 51, ст. 173, ст. 178 та ін. КУпАП) та найменш тяжкі злочини. За таких умов, значення норми про малозначність діяння значно нівелюється, звужиться сфера її застосування. Проте, зважаючи на усі наведені вище аргументи (більшою мірою це стосується дискреційних повноважень суду), можна припустити, що положення ч. 2 ст. 11 КК з кримінального закону виключатись не буде, однак яким чином і які саме критерії розмежування стануть в основу розмежування спрогнозувати важко. Доцільність переміщення інституту малозначності діяння із Кримінального кодексу у Кодекс про кримінальні проступки тим більше викликає великі сумніви, оскільки головним завданням останнього саме і є диференціація суспільної небезпеки діянь, концентрація аналогів із незначним ступенем суспільної небезпеки. Здійснене дослідження жодним чином не заслуговує на абсолютність, однак покликане привернути увагу наукових кіл до проблемних питань теорії кримінального права, практики застосування норм кримінального закону.

Висновок. Проблемними все ще залишаються моменти, які стосуються відмежування малозначності діяння, яке виключає його злочинність, та відсутності в діях особи складу злочину як обставини, що виключає кримінальне провадження; виокремлення категорій злочинів, до яких не може застосовуватись положення про малозначність діяння; градації об'єктів кримінально-правової охорони за ступенем суспільної значущості при застосуванні норми про малозначність діяння.

З метою врегулювання питань щодо визначення, в окремих статтях особливої частини КК України понять «істотна шкода», «значна шкода», «великі розміри», «особливо великі розміри», «тяжкі наслідки» ми вважаємо, що було б доцільно внести зміни в КК України до всіх приміток, які визначають зміст заподіяної злочином шкоди, з урахуванням неоподаткованого мінімуму доходів громадян, із вказівкою на податкову соціальну пільгу. Інший варіант врегулювання вказаних відносин, може бути реалізований шляхом внесення в КК України окремої статті, яка визначає

процедуру підрахунку суми заподіяної шкоди на підставі вимог Податкового кодексу України.

1. Закон України «Про державний бюджет України на 2014 рік», від від 16.01.2014 № 719-VII // [електронний ресурс] – режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/719-18
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>
3. Кримінальний кодекс України // [електронний ресурс] – режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2341-14
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.: Концерн “Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 1196 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. — 6-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника та М. І. Хавронюка. — К.: Юридична думка, 2009. — 1236 с.
7. Податковий кодекс України» від 02.12.2010 № 2755-VI // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
8. Фріс, П. Л. Кримінальне право України, Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. / П. Л. Фріс // . — К.: Атіка, 2004. — с. 488.

Ковальов С. І. Малозначність діяння та матеріальна шкода в кримінальному праві України: поняття та співвідношення

В статті розглядаються питання щодо характеристики законодавчого визначення поняття малозначності діяння, визначається зміст діяння, яке формально містить ознаки діяння передбаченого відповідною статтею особливою частиною КК України, але через відсутність суспільної небезпеки не визнається злочином. Визначені основні критерії розмежування малозначного діяння від злочину.

Ключові слова Малозначність, злочин, правопорушення, кримінальний проступок, суспільна небезпека, об’єктивні та суб’єктивні ознаки, дія, бездіяльність, податкова соціальна пільга.

Ковальов С.И. Малозначительность деяния и материальный ущерб в уголовном праве Украины: понятие и соотношение

В статье рассматриваются вопросы относительно характеристики законодательного определения понятия малозначимости деяния, определяется содержание деяния, которое формально содержит признаки деяния предусмотренного соответствующей статьей особенной частью КК Украины, но из-за отсутствия

общественной опасности не признается преступлением. Определены основные критерии разграничения малозначимого деяния от преступления.

Ключевые слова. Малозначимость, преступление, правонарушение, кримінальний проступок, общественная опасность, объективные и субъективные признаки, действие, бездеятельность, налоговая социальная льгота.

Kovalev S.I. Insignificance of the act of crime and material damage in the criminal law of Ukraine: the concept and correlation

Annotation. The article is devoted to the characteristic of the legislative definition of insignificance of the act of crime, defined meaning that it is an act that officially has signs act provided for the relevant article of the Criminal Code of Ukraine, but because of the lack of public danger is not recognized as a crime. The basic criterias for differentiation of insignificance of the act of crime are made.

Key words. Insignificance, crime, offence, criminal misconduct, public danger, objective and subjective signs, action, inactivity, tax social advantage.

Козич І.В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 343.2.01

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Кримінально-правова, кримінально-процесуальна, кримінально-виконавча і кримінологічна підсистеми політики в сфері протидії злочинності, мають окреслені власним законодавством кола завдань; є самостійними підсистемами політики в сфері протидії злочинності, але тільки у рамках єдиного комплексу, оскільки вилучення з цього комплексу хоч би однієї з його складових робить інші його частини нежиттєздатними.

Всі підсистеми політики в сфері протидії злочинності мають єдиний предмет впливу – злочинність. Але кожна з них володіє своїми знаряддями і засобами, прийомами і методами, закріпленими в законі на основі загальних принципів єдиної політики в сфері протидії злочинності. Тому надзвичайно важливим для системної протидії конкретним злочинам є встановлення взаємозв'язків між підсистемами політики в сфері протидії злочинності.

Стан дослідження. Питання кримінально-виконавчої політики та її місця в політиці в сфері протидії злочинності вже